

До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 2023-32
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук,
професора Наливайко Лариси Романівни
на дисертацію Каменчук Тетяни Василівни
на тему: «Права людини: традиційні та сучасні підходи»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Права і свободи людини: є однією з найважливіших та актуальних тем дослідження сучасного світу, якій присвячена велика кількість наукових праць. Права людини мають універсальну природу, є частиною індивідуального та колективного розвитку людства. Розвиток прав людини є процесом постійного вдосконалення і розширення гарантій та захисту прав людини у всіх сферах життя. Такий процес вимагає взаємодії органів публічної влади, громадськості, правозахисних організацій та міжнародного співтовариства з метою формування рівного та справедливого суспільства. Однак, окреслена у змісті дисертації проблематика потребує подальших наукових напрацювань з огляду на сучасні глобалізаційні зміни, особливо введення в Україні воєнного стану. Проблематика прав людини і громадянина в умовах воєнного стану є надзвичайно складною і багатоаспектною. За таких умов виникає питання, як забезпечити безпеку нації, не порушуючи основні права та свободи людини.

Конституційно проголошений курс держави на європейську інтеграцію як стратегічний напрям суспільного і державного розвитку зумовлює необхідність розробки та втілення в життя практичних настанов щодо ефективної реалізації прав людини. Сучасні динамічні процеси не дозволяють різним державам світу залишати на одному рівні своє законодавство у сфері прав людини та вимагають його системного вдосконалення та оновлення, що має отримувати науковий супровід вітчизняними та зарубіжними вченими. Хоча проблематика прав людини є однією з ключових для вітчизняної та зарубіжної правової науки, має безперечну актуальність, незмінно привертає увагу дослідників, нині саме проблема прав людини, їх поняття, сутність, зміст, реалізація, захист, виходячи з традиційних та сучасних підходів та глобалізаційних викликів вимагає комплексного та системного вивчення. У цьому контексті важливе значення має дослідження Каменчук Т.В.,

спрямоване на теоретичну розробку традиційних та сучасних підходів до прав людини та розкриття їх правової природи.

Дослідження сфери прав людини є надзвичайно важливим і необхідним, оскільки права людини є фундаментальними цінностями, що мають бути гарантованими кожній людині, незалежно від її походження, статі, релігії, політичних переконань та інших атрибутів особистості як суспільного суб'єкта.

Тема дослідження є важливою як у теоретичному, так і практичному аспектах, оскільки існують різноманітні традиційні та сучасні підходи до забезпечення та захисту прав людини, що може призводити до протиріч у реалізації цих прав і конфліктів у сфері прав людини.

Вказані положення свідчать про актуальність обраної проблематики дисертації Т. В. Каменчук. Відомо, що велика кількість відомих вчених займалися дослідженням проблематики прав людини, проте, дослідження у цьому напрямку є складним та потребує багато часу, зусиль та ресурсів, тому необхідним є продовження вивчення цієї важливої теми, особливо в умовах воєнного стану.

З урахуванням вищезазначеного, наукова розробка цієї проблеми є актуальним завданням як для юридичної науки, так і для практики. Проблеми, що виникли в цій сфері, потребують інтенсифікації наукових розробок, результати яких сприятимуть виробленню комплексу теоретичних знань необхідних для підготовки науково-обґрунтованих пропозицій щодо розвитку інституту прав людини в сучасних умовах. Вищенаведене зумовлює актуальність теми дисертаційної роботи Каменчук Т.В., її новизну та значимість для формування загальної теорії прав людини в контексті традиційних та сучасних підходів.

У дисертації презентується авторське бачення поняття, сутності, змісту, системи та тенденцій розвитку інституту прав людини, ґрунтуючись на наукових узагальненнях та висновках учених, наявному емпіричному матеріалі. Важливим є те, що дисертаційна робота акумулювала різноманітні і багатодисциплінарні наукові досягнення з цієї проблематики.

Автором коректно визначено мету та завдання, методи, об'єкт і предмет дисертаційної роботи; комплексно опрацьовано широке коло питань, пов'язаних із правовою природою прав людини, виходячи з традиційних та сучасних підходів. Поглибленими є теоретична, нормативна та емпірична бази дослідження.

Структура роботи Каменчук Т.В., враховуючи мету та завдання дисертації, є достатньо логічною. Викладення матеріалу здійснено у послідовному порядку із застосуванням переконливої системи аргументації, в

якій вбачається власна авторська позиція. Аналіз предмета дослідження здійснюється системно та послідовно, при цьому розкриваються найбільш важливі аспекти прав людини як правової категорії. Відповідно до мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження, робота складається із вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, список використаних джерел та висновки.

Значимість обраної тематики підвищується ще й тим, що вона відповідає цільовій комплексній програмі «Загальнотеоретичні проблеми правотворення та правозастосування в умовах формування правової держави» (державний реєстраційний номер 0106U002286) кафедри теорії права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна. Обґрунтованість дослідження Каменчук Тетяни Василівни визначається, перш за все, наявною джерельною базою (210 найменувань). У дисертації використано праці вітчизняних і зарубіжних учених. Емпіричною базою дослідження стало чинне законодавство України, міжнародні документи, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, зарубіжне законодавство.

Особливу цінність роботі надає аналіз значної кількості праць зарубіжних вчених, що відображають сучасні підходи розуміння прав людини. Ретельне дослідження всіх джерел дозволило повною мірою досягти поставлених дисертанткою завдань.

Дисертація виконана на засадах методологічного плюралізму. Для отримання достовірних наукових результатів у дисертації застосовувалась система загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів, пізнавальний потенціал яких був спрямований на досягнення обґрунтованих і достовірних наукових результатів. Авторкою використано діалектичний метод, що дозволив виявити причинно-наслідкові зв'язки між різними підходами, поняттями та теоріями прав людини, а також зрозуміти їх взаємозв'язок та вплив на сучасне розуміння цього поняття. Для дослідження поняття «права людини» також було використано загальнонауковий метод аналізу та синтезу, за допомогою якого розкрито сутність та зміст прав людини, їх систему, місце в умовах глобалізації тощо. За допомогою методу спостереження дисертанткою було досліджено реалізацію прав людини у конкретних країнах або регіонах. Емпіричні методи надали змогу зібрати дані про те, як права людини визнаються та захищаються в різних країнах світу. Порівняльний метод дозволив проаналізувати різні підходи до захисту прав людини в різних країнах світу, та з'ясувати подібності та відмінності в підходах до прав людини.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших комплексних наукових праць, у якій досліджено поняття, сутність, зміст, система прав людини, роль держави у їх захисті, проблеми універсалізації прав людини та культурний релятивізм, виходячи з традиційних та сучасних підходів.

У Розділі 1 «Становлення вчення про права людини як загальнолюдської цінності» досліджувалися: права людини на етапі їх формування; концепції прав людини в XIX та XX століттях; новітні підходи до визначення сутності та змісту прав людини на сучасному етапі.

Дисертанткою було вироблено низку висновків і рекомендацій, що характеризуються новизною. Зокрема, у першому підрозділі наголошується, що питання виникнення та формування концепції прав людини, їх розвитку на різних етапах історії людства є одним з основних засад до розуміння історичного походження та значення цього феномену у сучасному світі. Дослідження історії формування прав людини сприяє кращому осмисленню сутності цих прав та їхнього впливу на розвиток людського суспільства.

У другому підрозділі авторка акцентує увагу на тому, що у цілому, концепції прав людини в XIX та XX столітті розвивалися у напрямку визнання більш широкого кола прав, включаючи соціальні, економічні та культурні права, а також у напрямку визнання необхідності захисту цих прав на рівні держави та міжнародного співтовариства. Особливо важливим, на думку дисертантки, був розвиток концепції соціальних прав, що передбачали захист не лише від державного насильства, а й від соціальної нерівності.

У третьому підрозділі досліджено, яким чином ідеї про права людини виникали та еволюціонували, а також їх вплив на формування сучасного правового порядку. Дисертантка слушно зазначає, що таке дослідження є ключовим для налагодження глибокого розуміння важливості прав людини із перспективи історичного контексту. Наголошується, що разом із зростанням ролі прав людини, виникають нові виклики і питання, що потребують постійного перегляду та переосмислення. Обґрунтовано висновок про те, що сучасний технологічний розвиток, глобалізація та складні геополітичні відносини створюють нові контексти для захисту прав людини та гарантії їх збереження у різних країнах і культурах. Зазначається, що вивчення сутності прав людини має бути динамічним і універсальним процесом, що враховує зміни у суспільстві.

Слушним є формулювання авторки про те, що для забезпечення довгострокової легітимації правових норм слід знайти аргументи, що засвідчують укоріненість ідеологічних джерел певних правових явищ у традиціях приймаючої соціокультурної спільноти. Це означає знайти спільні

основи, що зв'язують універсальні цінності з конкретною культурою та сприятимуть гармонійному розвитку суспільства. Обґрунтовано також наступний висновок: щоб реалізувати інтеркультурний правовий дискурс у локальних культурах, потрібно пройти складний і багатоетапний процес. По-перше, вимагається попереднє розроблення універсальних цінностей, що могли б бути прийняті різними культурами. По-друге, необхідно визнання цінності самої локальної правової культури. По-третє, потрібне знаходження шляхів впровадження цих норм у соціокультурну спільноту. Цей процес є єдиним способом забезпечення інтеркультурного обґрунтування ідеї прав людини та її прийняття різними культурами (сс. 76-77 дисертації). При цьому, вона слушно зазначає, що науковці, правознавці та активісти повинні спільно працювати, щоб розширювати розуміння прав людини і забезпечувати їх захист в умовах сучасного світу.

У Розділі 2 здобувачка переходить до характеристики правової сутності інституту прав людини; дослідження системи прав людини; визначення ролі держави у сфері захисту прав людини.

У першому підрозділі дисертантка здійснює докладний аналіз сутності інституту прав людини. Окремо підкреслено, що у результаті століть плідної праці науковців та реформаторів, ідеї одночасної самостійності та інтегрованості інституту прав людини у всіх галузях права стали нерозривною частиною сучасного правового устрою. Дисертантка слушно зауважує, що одночасна самостійність означає: права людини мають свою унікальну ідентичність та не можуть бути підпорядковані іншим інтересам чи припущенням. Вони мають сильний фундамент існування, що гарантує їх незалежність та універсальність.

У другому підрозділі авторкою уперше визначено внутрішнє наповнення сучасної системи прав людини, аспектами якої є: елементи, взаємодія, ціль, середовище, структура та функція. Сучасний світ додає важливості перегляду деяких підходів до розуміння сутності прав людини як системного явища. Однією з ключових причин цього є те, що сучасні реалії накладають нові виклики на захист та забезпечення прав людини у глобальному масштабі. Авторкою аргументовано, що водночас з усіма досягнутими успіхами у визнанні та захисті прав людини, з'являються нові проблеми та виклики, такі як кібербезпека, захист персональних даних в електронному просторі, етичне використання штучного інтелекту, інклюзивне суспільство для людей з особливими потребами та інші. Ці виклики актуалізують необхідність перегляду та удосконалення правових інструментів, що гарантують права людини (с. 105 дисертації).

У третьому підрозділі особливу увагу приділено ролі держави у захисті

прав людини. Наголошується, що ключовою складовою здійснення прав людини в кожній країні є національні закони, політика, процедури та механізми, які визначають статус та захист прав громадян. Дисертантка зазначає, що держава виступає головним гарантом дотримання прав і свобод людей, і, водночас, вона зобов'язана забезпечувати рівний доступ до прав для всіх громадян без дискримінації. Ураховуючи вищезазначене, важливо підкреслити, що дослідження авторкою позитивних зобов'язань держави є ключовим для підвищення ефективності захисту прав людини. Вони дають змогу поглиблено розглядати права людини як конкретні, дієві та забезпечені законом засоби забезпечення гідного життя громадян. Отже, такий аналіз виступає важливою основою для розвитку правової системи, що спрямована на підтримку гідності та свободи кожної людини (с. 120 дисертації). Актуальним новим напрямом дослідження є теорія державних зобов'язань у сфері прав людини, яка переосмислює взаємодію між людиною та державою в сучасних цивілізаційних умовах. Ця теорія прагне встановити системні зв'язки між правами особи та обов'язками держави, щодо їх реалізації, і визначити межу відповідальності держави у випадках порушення прав. Держава має виступати як інституційний та функціональний гарант прав людини для кожної особи на своїй території (с. 122 дисертації).

У розділі 3 здобувачка дослідила: значення та місце прав людини в умовах глобалізації; проблеми універсалізації прав людини та культурний релятивізм; розвиток прав людини на сучасному етапі в Україні.

У першому підрозділі дисертанткою підкреслюється, що процеси інтеграції та уніфікації, що виникають у контексті глобалізації, відіграють значну роль у правовому регулюванні, спеціально в контексті інституту прав людини. Правова трансформація, що відбувається в системі глобальних змін, має як об'єктивну, так і суб'єктивну характеристику. Авторка зазначає, що у глобалізованому світі виникає потреба в балансі між глобальними процесами і збереженням культурної ідентичності. Слушно наголошується, що глобалізація, швидкий розвиток технологій, зростання економічних інтересів та культурного розмаїття мають значний вплив на права людини. На думку здобувачки, з одного боку, глобалізація може сприяти поширенню і захисту прав людини, сприяти взаєморозумінню, співпраці та мирному врегулюванню конфліктів. З іншого боку, вона може також спричиняти нерівності, експлуатацію, порушення приватності та культурної ідентичності.

У другому підрозділі дисертанткою приділено увагу проблемі універсалізації прав людини та культурному релятивізму. Зазначається, що успіх універсалізації полягає у забезпеченні балансу між загальноприйнятими принципами та повагою до різноманітності та особливостей кожної культури

та нації. Водночас, авторка наголошує, що універсалізація прав людини є складним завданням, оскільки вимагає спільних зусиль та діалогу між культурами, релігіями, політичними системами та іншими суб'єктами. Вона потребує врахування контексту, особливостей та потреб різних країн та народів, але при цьому не повинна піддаватися політичним маніпуляціям або інтерпретаціям, що призводять до порушень прав людини.

У третьому розділі значну увагу приділено дослідженню сучасного стану прав людини в Україні, зокрема, дисертанткою проілюстровано стан забезпечення прав людини, який відображено у звітах як національних інституцій, так і міжнародних організацій. Науковою новизною відрізняється положення про те, що держави повинні спільно працювати над створенням ефективних механізмів контролю за збройними конфліктами та протидії внутрішній боротьбі. Вплив глобалізації на збройні конфлікти та внутрішню боротьбу є складним і багатогранним. Однак, глобалізація також створює можливості для забезпечення та захисту прав людини, співпраці, діалогу та справедливості (с. 150 дисертації). З одного боку універсалізація, сприяє обміну знаннями, розширенню горизонтів та взаємному зближенню різних культур та народів. Вона може сприяти зростанню економічного розвитку, підвищенню якості життя. З іншого боку, універсалізація може призводити до втрати унікальних культурних та ідентичних особливостей. Вона може порушувати суверенітет країн та впливати на самовизначення народів (с. 155 дисертації). Універсальність прав людини часто стикається з політичним опором. Країни, що мають проблеми з дотриманням прав людини, можуть сприймати універсальні стандарти як втручання у свою суверенність. Це може призвести до відмови від співпраці або використання вето на міжнародних форумах, що ускладнює універсалізацію прав людини (с. 158 дисертації). Урізноманітнення культур та розмаїття переконань можуть породжувати напруження між принципом універсальності прав людини та культурним релятивізмом. Важливо знайти баланс між повагою до культурної різноманітності та забезпеченням захисту основних прав людини. (с. 162 дисертації).

Важливе теоретико-правове значення має висновок дисертантки про те, що сучасний підхід полягає також в створенні та розвитку концепції глобальної відповідальності, глибокому філософському розумінні її природи та вивченні проблеми розподілу відповідальності між різними глобальними суб'єктами, зокрема, у сфері глобальної економіки. Важливим аспектом цього підходу є забезпечення справедливості та розробка принципів розподілу відповідальності за дотримання прав людини між державами та недержавними суб'єктами (с. 191 дисертації).

У цілому, дисертація має обґрунтовані висновки і пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства. Авторкою повною мірою вирішені поставлені завдання. Обсяг роботи відповідає встановленим вимогам, а сформульовані в дисертації висновки характеризуються науковою новизною і достовірністю.

Стиль, в якому написано дисертацію, характеризується лаконічністю й обґрунтованістю при викладі думок, внутрішньою логікою. Авторка виявила високу культуру при використанні цитат.

Повнота викладу одержаних результатів. Основні положення дисертаційної роботи Каменчук Т.В. «Права людини: традиційні та сучасні підходи» є в повній мірі апробованими і знайшли своє відображення у восьми наукових працях: три з яких опубліковані у фахових наукових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз; одна опублікована в іноземному періодичному науковому виданні; та тези чотирьох доповідей і повідомлень на наукових і науково-практичних конференціях.

Наукове та практичне значення дисертаційної роботи полягає у тому, що сформульовані у ній пропозиції, висновки та рекомендації можуть бути використані: у науково-дослідній сфері – для подальшого дослідження традиційних та сучасних підходів до розуміння прав людини; у нормотворчій діяльності – при удосконаленні чинного законодавства України у сфері захисту прав людини; у сфері правозастосування – у практичній діяльності органів публічної влади, міжнародних та вітчизняних правозахисних організацій у сфері реалізації та захисту прав людини; у навчально-методичному процесі – при підготовці підручників, навчальних посібників, розробці робочих навчальних програм та методичних рекомендацій, а також при викладанні таких навчальних дисциплін, як «Теорія держави і права», «Конституційне право», «Теорія та практика правозастосування» та ін.; в інформаційно-аналітичній сфері – з метою поширення інформації щодо особливостей різних традиційних та сучасних підходів забезпечення та захисту прав людини та ін.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Надаючи у цілому позитивну оцінку дисертаційному дослідженню Каменчук Т.В., не можна не звернути увагу на те, що репрезентована дисертація, як і інші подібні роботи, не позбавлена певних недоліків, особливо враховуючи комплексність та масштабність дослідження. Деякі із сформульованих висновків, пропозицій та рекомендацій є дискусійними, або такими, що потребують додаткового пояснення, зокрема:

1. У першому розділі дисертантка, зокрема, зазначає, що етичні цінності можуть мати універсальне значення в контексті різних історичних епох, різних

суспільств і різних культур (с. 15-16 дисертації). Відомо, що дане положення відстоювали і прихильники універсалізму. Вважаємо, що зазначене формулювання дисертації про взаємозв'язок між універсальними цінностями (істинами) та етичною різноманітністю, а також їх вплив на сприйняття та концептуальне визначення прав людини в сучасному світі потребує більш детальної аргументації під час публічного захисту.

2. Авторка акцентує увагу, на тому, що регіональні системи прав людини перебувають на перехресті універсалізаційного дискурсу про права людини та специфічних обмежень, що випливають із місцевого правового та політичного контекстів (с. 111 дисертації). Але в роботі, майже не розглянуті можливі шляхи удосконалення регіональних систем прав людини і те, як їхній досвід може бути застосований в інших регіонах. На наш погляд, це також важливо для визначення того, як регіональні системи можуть сприяти відповідності загальним стандартам прав людини та покращенню ситуації в цій сфері в цілому.

3. У розділі 2 підрозділі 2.2, досліджуючи систему прав людини, авторка акцентує увагу на тому, що система прав і свобод людини в Україні є комплексною та різноманітною, спрямованою на забезпечення гідного життя, захисту прав та свобод та створення рівних умов для їх реалізації в різних сферах життєдіяльності. Зауважимо, що переосмислення традиційних уявлень про систему прав людини зумовлено тенденціями сучасного глобалізаційного розвитку та посиленням кризових трансформацій світового та національних правопорядків. Вважаємо, що сучасні реалії суттєво актуалізують необхідність додаткового наукового опрацювання деяких підходів до розуміння природи прав людини як системного феномену, розширення їх переліку, змісту, формування нових груп прав людини, розширення переліку прав людини, формування їх нових груп, правова регламентація, ускладнення характеру їх взаємозв'язку, визначення механізмів їх ефективної реалізації, тенденцій подальшого розвитку тощо. Виходячи з вищезазначеного, потребують більш системного підходу, конкретизації та додаткового обґрунтування висновки дисертації щодо новітніх підходів до класифікації прав людини.

4. У третьому розділі дисертації авторка визначає важливі аспекти еволюції системи Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) у галузі прав людини, але водночас не зосереджується на викликах, з якими ця система стикається в умовах сучасних викликів. Міжнародні партнери України констатують неготовність ООН до загроз і викликів сьогодення. Безпрецедентна агресія РФ проти України призводить до необхідності трансформації сучасного світового порядку. Зокрема, відсутність аналізу

конкретних проблем може призвести до неоднозначного розуміння динаміки та ефективності діяльності ООН у цьому контексті. На нашу думку, більш ґрунтовне висвітлення таких викликів у дисертації допомогло б не тільки краще зрозуміти контекст, в якому працює система ООН у галузі прав людини в умовах сучасних реалій, але й репрезентувало б дослідження як більш об'єктивне та глибоке.

5. Авторка слушно підкреслює важливість аналізу значення та місця прав людини в умовах глобалізації, перегляд впливу глобалізаційних процесів на розвиток прав людини, їх універсальність та виклики, що виникають у контексті культурного релятивізму та різних цивілізаційних підходів (с. 143 дисертації). Водночас, виклики, пов'язані з культурним релятивізмом, не можуть впливати на діяльність міжнародного співтовариства з пропагування та захисту прав людини, побудови глобального консенсусу, заснованого на загальноприйнятих принципах універсальних прав, з урахуванням культурних особливостей. Крім того, такі світові проблеми, як глобальні конфлікти, бідність, екологічні проблеми та міграція, актуалізують пошук нових підходів до захисту прав людини. Але, глобалізація також створює і нові можливості для забезпечення та захисту прав людини. Вважаємо за необхідне розкрити такі механізми, стратегії чи політики, що могли б стати визначальними в умовах сучасного глобалізаційного розвитку.

Висловлені зауваження, першочергово, визначають складність обраної автором теми та не мають істотного впливу на загальну високу оцінку дисертаційної роботи, дослідницьку достовірність результатів дисертації Т.В. Каменчук, тим більше, якщо мати на увазі фундаментальність проблематики, масштабність завдань, що поставила перед собою авторка. Теоретичні результати й наукові положення дисертації, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий внесок дисертантки в юридичну науку.

Загальний висновок. Дисертація виконана на високому теоретичному рівні, в роботі містяться наукові результати, що отримані внаслідок комплексного наукового дослідження. Дисертація є завершеною, самостійною працею, в якій отримано нові обґрунтовані результати. Будь-яких проявів академічної недоброчесності виявлено не було. На підставі викладеного вважаємо, що дисертація Каменчук Тетяни Василівни «Права людини: традиційні та сучасні підходи» відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам п.п. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її

авторка Каменчук Тетяна Василівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

помічник ректора

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

науковий співробітник

Навчально-наукової лабораторії

з дослідження проблем превентивної діяльності

факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної

діяльності Національної поліції України,

доктор юридичних наук, професор,

заслужений юрист України

Лариса НАЛИВАЙКО

Підпис
Лариса Наливайко
ЗАСВІДЧУЮ
Відділ
кадрового забезпечення
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Олена Іванівна Іванівна